

1. Lage landen en roerige tijden.

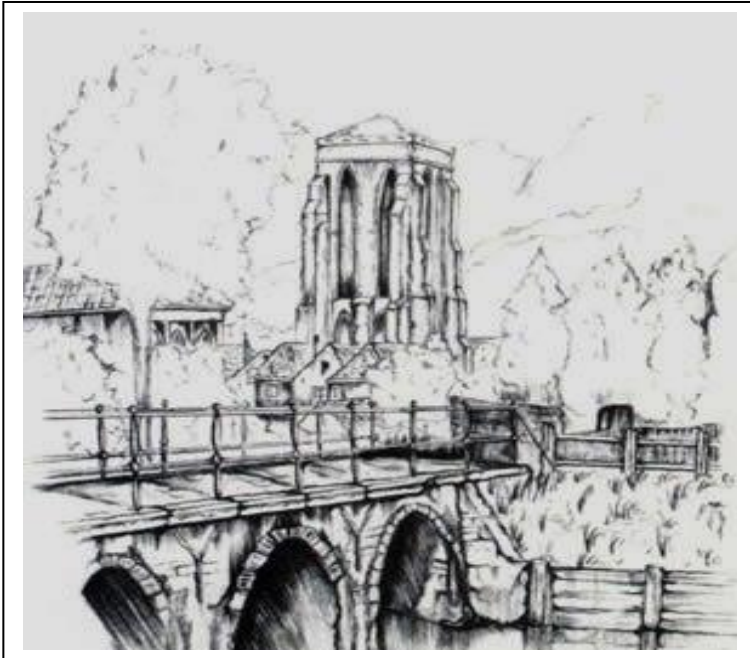

Beschermd door een duinenrij liggen de lage landen van Holland, Zeeland en Vlaanderen. Schijnbaar veilig, maar bedreigd door het water van de Noordzee. Zo brak de zee in de beginjaren van de 12^e eeuw op vele plaatsen door de duinenrij heen. Als gevolg gingen grote stukken land verloren. Maar door de grote rivieren werd ook weer zand en slib in dit gebied binnengebracht en afgezet. Uiteindelijk was dit het beeld van de periode die ons boekje beschrijft: tal van zeearmen en kreken, die stromen door een vlak, slibrijk gebied van akkers en ruige weilanden. Om de jonge, ingepolderde stukken land worden dijken gelegd, die vaak ook als wegen dienen. In het landschap liggen verspreid enkele kernen: steden als Middelburg, Veere, Zierikzee.

Aanvankelijk waren de bewoners van dit gebied heidense stammen en volken. Geleidelijk hebben zich enkele grote en ingrijpende verschuivingen voorgedaan. De Kelten, Romeinen, Sueven en Noormannen kwamen, gingen of bleven. Het heidendom werd gekerstend. Daardoor kregen de Paus en de geestelijkheid grote, allesbeslissende macht, die groter werd naarmate het Christendom zich verspreidde. Stedelingen en boeren, mannen en vrouwen, vissers en herders, landerijen en kerken werden “als paarden aan de kroon van de paus gehecht”. In het begin van de 16e eeuw ontstond een reactie op de verworden Roomse leer van genade én werken, op de aflatenhandel, de heiligenverering en op het losbandige leven van veel priesters. Voordat in de lage landen de geloofsstrijd aanbreekt (waarover dit boekje gaat) waren er in Europa beroeringen die zich kantten tegen de Roomse leer en de gebruiken. Daarbij denken we als eerste aan Maarten Luther en aan Johannes Calvijn. Zij hebben de zuivere leer van Jezus Christus verbreid. De reacties waren verschrikkelijk. Zelfs zo, dat al spoedig een tweetal aanhangers van “de nieuwe leer” op de brandstapel het leven lieten. Daarmee werd het duidelijk dat de burgerlijke overheid (keizer Karel V, tevens koning van Spanje en later zijn zoon Philips II) tot het uiterste zal gaan. Een golf van gevangenneming, vervolging, marteling tot aan de dood toe volgde. Verklikken en aanbrengen van aanhangers van de nieuwe leer was een verplichting op straffe van verbeurdverklaring, zodat geen mens zijn leven of bezittingen zeker was. Wie de geschiedenis van de 16^e eeuw onderzoekt, zal

versteld staan van de grote *heilrijke en vreselijke* gebeurtenissen. Gebeurtenissen waarin de Almachtige duidelijk Zijn hand had. Het scheen onmogelijk dat een klein groepje mensen staande bleef. Hierin is de Hand des Heeren duidelijk aanwezig. Zo zelfs, dat ook de Turkse keizer dat moest belijden.

2. Verkenners voor de nieuwe leer: de komst van twee vreemdelingen.

De klok van de St. Lievens-Monsterkerk slaat vier uur. Een voornaam gekleed man gaat door één van de poorten de stad Zierikzee binnen. Het is één van de laatste dagen van april van het jaar 1566. De gure wind doet de vreemdeling zich haasten om de herberg van Abel Imanse binnen te gaan. De warmte binnen voelt weldadig aan. Maar op zijn gemak voelt hij zich niet. Alsof hij een afspraak heeft loopt hij in en uit. Spoedig komt, uit een heel andere straat, een andere vreemdeling. Hij draagt onder zijn linkerarm een leren zak, die aan beide einden dichtgesnoerd is. Net zoals de eerste gast vraagt ook deze man om een kruik bier. Ondertussen komt de eerste gast weer binnen. Hij loopt direct naar de man, die zich nog aan het opwarmen is en vraagt: “Goedenavond, wanneer bent u hier gekomen?”

Abel Imanse is nieuwsgierig. Wie zijn dit? Edelen? Geestelijken? Aanhangers van de nieuwe leer? Hun kleding roept geen bekendheid op. Daar gaat de eerste naar de gastheer: “Beste man, we willen hier overnachten. Wij willen één kamer, met ons beiden. Wij willen een rustige en wat afgelegen kamer, waar wij ook de maaltijd kunnen gebruiken. En waar wij kunnen werken aan onze opdracht”. “Toch voorname aanhangers van de nieuwe leer?”, denkt Abel. De vraag om logies maakt hem nog nieuwsgieriger. Als Abel de gasten voorzien heeft van voedsel en bier en van waskaarsen wijst hij hun de kamer. Hij probeert toch nog wat te weten te komen. “Als u iets bijzonders of iets geheims te bespreken hebt, kan dat in het kamertje hiernaast”. Grenzend aan de slaapkamer is een klein vertrek, geheel afgesloten met stevige muren. Een soort bidcel.

Intussen doet Abel zijn werk in de gelagkamer. Als hij wat stoelen verschuift, ziet hij de leren zak van de vreemdeling. Hij besluit die terug te brengen. Al voelend ontdekt hij dat er waarschijnlijk boeken in zitten. Het kleine vierkante kamertje naast de slaapkamer is versierd

met allerlei roomse beelden en kruisen . Dat bevreemdt de mannen, hoewel ze hebben vernomen dat hij de nieuwe leer in het geheim voorstaat. Abel was nu al de zestig jaren gepasseerd, maar in zijn jeugd was hij een onverschrokken zoon van de roomse kerk. Zoals elke waard diende ook Abel aan de roomse kerk door te geven wanneer vreemdelingen in de herberg overnachtten. Trouw voldeed hij aan die plichten. Ook de bidvertrekjes die tegen de slaapkamers aan lagen, werden in de gaten gehouden.

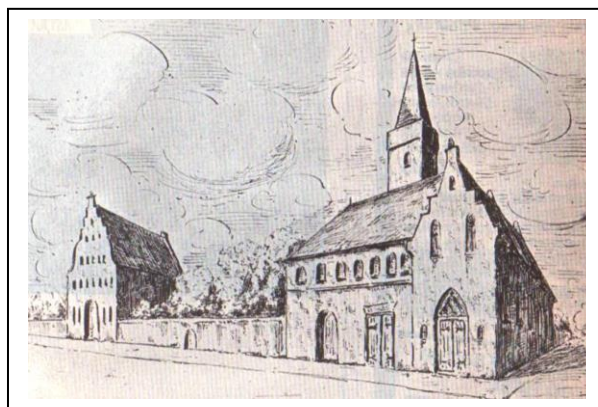
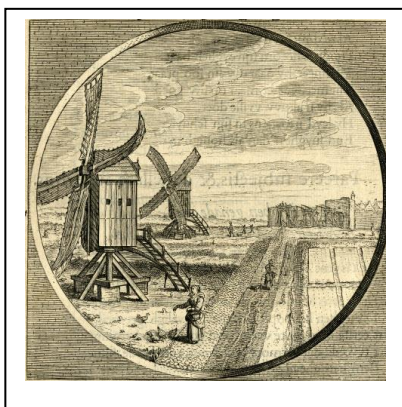
Abel Imanse was aanvankelijk van harte toegewijd aan de roomse leer. Tot hij in contact kwam met een zekere Adriaan Corneliszoon. Deze was ijverig om boeken en bijbels te verspreiden. En om met Abel daarover in het geheim te spreken. Zo ontving hij steeds meer licht om te zien dat de ceremoniën der heilige Kerk verkeerde zaken waren. Maar omdat dagelijks geestelijken zijn herberg bezochten, moest hij heel voorzichtig handelen. Anders zou hij al snel verdacht worden door de roomsen. Hij moest verstandig handelen: daarom had zijn herberg nog steeds deze bidcellen met de heiligen en crucifixen. De verbranding van een Schouwse boer, die weigerde zijn geloof af te zweren, maakte Abel tot een overtuigd aanhanger van de nieuwe leer.

Ondertussen heeft hij nog geen zekerheid over de juiste achtergrond van de vreemdelingen. Het blijft oppassen geblazen. Maar hun vraag naar een speciale kamer, wijst toch wel in de richting van aanhangers. En de "toevallige" ontmoeting.... Als voor de mannen om negen uur hun tafel gedekt wordt in hun slaapvertrek, krijgt Abel een blik op hun bezigheden. Voordat de maaltijd genuttigd wordt, doet één van de mannen een kort gebed. Daaruit blijkt, dat het aanhangers van de nieuwe leer zijn. Abel wil graag met hen spreken over de verdiensten van de Heere Jezus, maar hij wil ze niet in hun maaltijd storen. Hij is zo begerig naar hun boodschap en wat hen hier brengt, dat hij bedenkt dat hij ze vanuit een kamer in de bidcel kan horen.

Eén van de mannen spreekt de hoop uit dat de edelen de goede kant kiezen, zodat binnenkort in alle vrijheid de gezuiverde leer gebracht kan worden. Eén van de mannen leest een hoofdstuk uit de Hebreeënbrief en bidt een ontroerend gebed voor de voortgang van het evangelie. De ontmoeting houdt Abel bezig. Zo zelfs, dat hij een slapeloze nacht heeft en de volgende morgen te laat in de kring van zijn gezin verschijnt! "Onwetend hebben wij engelen geherbergd", zegt hij tot de kinderen en kleinkinderen. Even later komen de gasten, die klaar zijn voor vertrek, om nog met Abel te spreken: "Wij weten wel, dat u in het geheim de nieuwe leer bent toegedaan. Wij zijn hier gekomen omdat wij uw hulp verwachten. Wij moeten verder naar het eiland Schouwen, naar Haamstede, Noordwelle, Dreischor en Noordgouwe . Na enkele dagen hopen we hier weer terug te zijn. Nu willen wij u iets vragen. Wij verzoeken u vriendelijk en in de naam van God en Christus dat u in die tussentijd probeert na te gaan hoe de regering van Zierikzee gezind is over de nieuwe leer, en of de beide burgemeesters, Herman en Cornelis Claessen, verdraagzaam zijn tegenover de kettters en de nieuwe leer". "Ik ben bereid," zegt Abel, "om in Gods naam alles te doen wat ik kan om te bevorderen dat wij het zuivere Evangelie mogen horen".

3. Abel Imanse op het stadhuis.

We herinneren ons nog de twee vreemdelingen. Na een korte nacht vertrekken ze. Ze besluiten door de Zuidwellepoort te gaan.

Plotseling staat de drager van het pak met bijbels stil. “Worden we gevolgd?” Voorzichtig! Imanse is naar binnen gegaan. Hij zit bij het haardvuur en piekert. Hoe moet hij verslag uitbrengen over de houding van de regeerders van de stad. Maar hoe dat aan te pakken. Je kunt het niet zo vragen. Toch komt het voor elkaar, maar op een onvermoede manier! Aan het eind van de straat lopen enkele monniken van het Minderbroederklooster. Dat is geen onbekend beeld. Maar ze zijn daar om te kijken wanneer de twee vreemdelingen uit de herberg zullen komen. Gisteren had een jonge kloosterbroeder gezien dat de vreemdeling met de leren zak de herberg ingegaan was. Hij vertrouwt het niet. Daarom komen enkele monniken 's avond een pot bier drinken bij Imanse. In de gelagkamer is echter niets verdachts te zien. Imanse had de vreemdelingen en hun spullen al veilig in de kamer met de bidcel. Als de stad slaapt, komen 2 monniken naar de achterkant van het gebouw. Door de kieren van het valluik zien ze nog licht branden. En dat is de reden voor een zware verdenking dat er iets niet pluis is. Ook een reden om hun vertrek de volgende morgen extra in de gaten te houden. “Niet omkijken. We worden gevolgd!” Alsof priemende ogen in hun rug prikken. Hun weg liep verder langs de St. Lievens-Monsterkerk. Daar was een groot kruis opgesteld. De vreemdelingen brachten er in het voorbijgaan geen eerbewijs. En dat is verdacht. Het zelfde gebeurt bij het passeren van de Gasthuiskerk. “Juist, dat had ik wel verwacht,” zei één van de monniken. “Het zijn dus aanhangers van die gehate en vervloekte nieuwe leer. En zij hebben bij Imanse onderdak gekregen. Is Imanse wel een trouw zoon der kerk? Al jaren heeft hij geen aanwijzingen gegeven om personen aan te geven”. Al pratend worden de monniken het er over eens, dat tegen Imanse een aanklacht ingediend moet worden. Dit is ook nodig om een signaal te geven dat de bevelen van hogerhand wel degelijk uitgevoerd worden. Margaretha van Parma, de landvoogdes, heeft vorig jaar (1565) op bevel van de Koning Philips een strenge brief geschreven, dat de plakkatens strikt uitgevoerd moesten worden. En een nog strengere brief aan de heer Bruinink van Wijngaarden. Hij is een raadgever van de koning en rentmeester-generaal van Zeeland beoosten Schelde. Die is raadgever van de Koning. Maar wat heeft zo'n strenge brief uitgewerkt? De oudste monnik heeft er niet veel vertrouwen in. De vorige burgemeesters, die in 1565 regeerden, gaven sterke steun aan de aanhangers van de nieuwe leer. Ze stuurden wel steeds bericht aan Bruinink van Wijngaarden, maar daarbij werden echte verdachtmakingen verzwegen. Dit jaar zijn er twee nieuw burgemeesters: de heren Herman en Cornelis Claessen “Hoe de nieuwe burgemeesters erover denken, kunnen we te weten komen als we Imanse aangeven!” Hier zijn alle monniken het mee eens.

De volgende dag komt de stadsbode de gelagkamer binnen. “In naam van de burgemeesters: u wordt vanmiddag om twee uur in de raadskamer verwacht” . Zich niet van kwaad bewust gaat Imanse daarheen. De burgemeesters hebben vragen over de twee vreemdelingen en waar die nu naar toe zijn gegaan. Gelukkig stellen zij de vragen niet scherp, maar het is wel duidelijk dat zij voorzichtig omgaan met deze aanhangers van de nieuwe leer, want dat zijn zij. De informatie die de burgemeesters hebben, moet van de monniken komen. Uiteindelijk beseffen de burgemeesters ook wel, dat de nieuwe leer ook hier wel bekend is.

Maar uit hoofde van hun taak, krijgt Imanse een forse schrobbering, maar tussen de regels door valt voorzichtigheid te bespeuren. Met een dankbaar hart beseft Imanse, dat hij een antwoord op zijn vraag heeft: hoe staan de overheden tegenover de nieuwe leer? Hiervoor past God de dank en de lof. Die uit hij met het zingen van psalm 105:

Een ieder moet tot deze tijden
De hoogheid des Heren belijden
En prijzen Zijne name goed;
Elk verkondige met der spoed,
Allen volkeren nu voortaan,
De werken die Hij heeft gedaan.

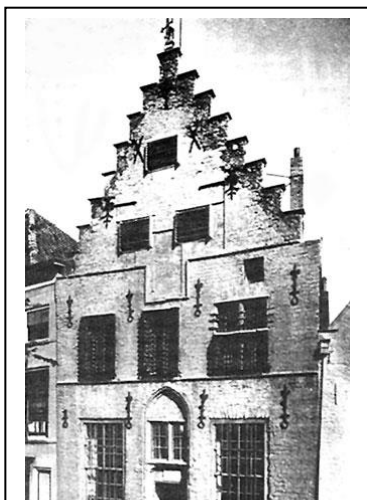
En hoewel de burgemeesters hem vermaand hebben, zal hij toch de vreemdelingen weer herbergen als ze terugkomen.

4. Ontmoeting met Geleyn.

Het vroege meizonnetje maakt Abel Imanse wakker. Zondag, mei 1566. Hij ziet Gods grootheid in de schepping. Nog voor het ontbijt maakt hij zijn wandelingetje over de zeedijk, richting Borrendamme. Hij doet dit wel vaker. Ook een vriend van hem, Geleyn Willemsen, de dijkopzichter, woont hier aan de dijk.

Niet alleen de natuur bracht hem onder de indruk, ook speelden zijn gedachten, zeker op de dag des Heeren, met de behoeften van zijn hart. Plotseling ontmoet hem echter, uit een bos stro, die tegen de dijk staat, zijn vriend. Na een schrikreactie (want je moet altijd op je hoede zijn) gaan ze achter de strobos zitten. Imanse zet hem uiteen hoe de situatie in de stad is. Hoe er monniken als verspieters rondgaan. Hoe de haat oplaait. Maar Geleyn heeft goede moed. Hij denkt, dat de edelen met hun smeekschriften, nog wel het vertrouwen hebben van Margaretha, de landvoogdes. Maar overal is men in gevaar van de roomse inquisitie. In 1555 had keizer Karel het bestuur van de Nederlanden overgedragen aan zijn zoon, koning Philips II. He was een zware tijd, want Philips' bewind was strenger dan dat van zijn vader: Liever geen rijk, dan een rijk waar nog 1 ketter in woont! Philips maakte een jonge edelman, Willem van Oranje, tot stadhouder en stuurde een fanatieke kardinaal (Granvelle) naar Brussel, om Margaretha te beïnvloeden. Dit liep op een mislukking uit. Ondertussen beraamden de edelen om Margaretha een smeekschrift aan te bieden om van godsdienstdwang en inquisitie af te komen. De landvoogdes hield zich echter afzijdig,

Vader Imanse weet deze hele geschiedenis helder voor te stellen. Ook de nieuwe burgemeesters van de stad hebben begrip voor de nieuwe leer. Hoewel het bloed al verschillende malen gevloeid heeft.. Denk maar aan Adriaan Aartszoon de Wever, Pieter Gerritszoon, Adriaan Juriszoon, Jan Janz, Janneke Melchior Simonszoon. Verschrikkelijke doden zijn zij gestorven. Ze zijn onthoofd, hun hoofden werden op ijzeren pennen gezet en uiteindelijk verbrand. Op 2 juni 1537 werd Adriaan Cornelisz door het zwaard voor het Gravensteen omgebracht en zijn hoofd op een paal tentoongesteld. "Als ik deze paal passeer,

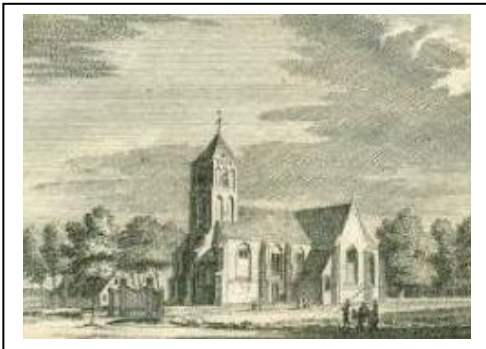

zie ik als het ware nog steeds dat hoofd.” Zijn gemartelde vriend was voor hem het middel dat het licht van het evangelie in zijn hart opging.

Geleyn is bijgepraat, Abel wacht zijn ontbijt . Beiden keren huiswaarts.

5. De reis van de vreemdelingen.

Omwille van de veiligheid (er loeren nog steeds geestelijken) zijn de vreemdelingen nu eerst naar Noordgouwe en Dreischor gegaan.

Ze hebben gehoord dat in en om deze dorpen veel aanhangers van de “nieuwe leer” wonen. Maar wie en waar is hun nog volledig onbekend. Op hun weg laten ze Schuddebeurs liggen. Daar was de kapel van de Heilige Moedermaagd, en ook is daar vlakbij het klooster Sion.

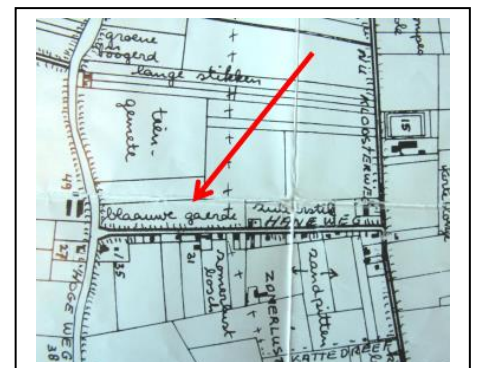
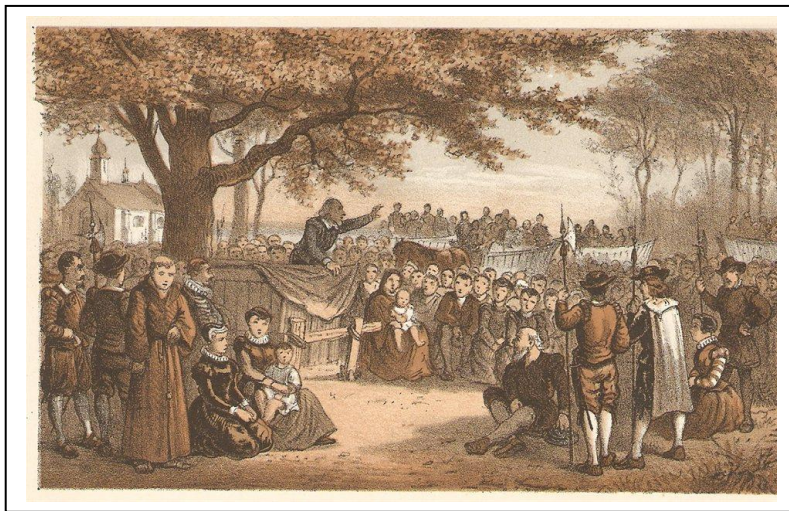
Maar er zijn veel boeren, die op het land werken en waarmee de vreemdelingen een praatje maken. Ze weten precies het zo te sturen, dat er blijken zal hoe zij tegenover de nieuwe leer staan. Al gaande blijken er vele boeren en andere mensen in het verborgen aanhanger zijn. De scherpe plakaten hebben hier niet veel vrucht afgeworpen. Bij de korenmolen van Noordgouwe ontmoeten ze een boer die na een kort gesprek een voorstel doet: ”Als jullie een bekwame en godvrezende prediker weten, dan zal ik er voor zorgen dat er een geschikte plaats wordt klaargemaakt”. De vreemdelingen zijn ontroerd en verbaasd, dat God hun weg zo geleid heeft. Dan wordt in die boerderij van Pieter Simonse Graveleyn afgesproken om prediking te komen tot een godsdienstoefening. Na afscheid genomen te hebben, zetten de vreemdelingen hun reis voort over Zonnemaire naar Brouwershaven. Ze komen daarna in vele dorpen: Nieuwerkerk, Brijdorpe, Renesse en Haamstede. De mannen delen bij terugkomst in

Zierikzee mee, dat er veel oprechte begeerte is naar Gods Woord. Over niet al te lange tijd zal hier ergens dat Woord verkondigd worden. “Waar zal dat zijn?” vraagt Geleyn Willemsen. De mannen willen hierover nog geen mededeling doen.

6. De vrienden in de binnenkamer.

De twee vreemdelingen zijn weer terug in de herberg. Zowel de vreemdelingen (die nu niet zo vreemd meer zijn) als de herbergier vertellen hun belevenissen. Imanse vertelt van zijn optreden bij de burgemeester. De vreemdelingen vertellen van hun reis en van de gesprekken. Allen zijn van mening, dat er genoeg draagvlak is voor het houden van een bijeenkomst, een godsdienstoefening. Waarschijnlijk zal die spoedig gehouden kunnen worden. Vrijwel alle bezoekers zijn door dit laatste verrast. Daar Graveleyn een plaats aangeboden heeft, zal de preek bij Noordgouwe gehouden worden. Wie zal de preek houden? Imanse is er van overtuigd dat de vreemdeling met de leren tas het zal moeten doen. Alsof een bijzondere stem hem daarvoor aansprak. “U moet dat doen. U bent geroepen, U bent bekwaam, al weten wij nog steeds niet wie u bent en welk doel uw komst had..” De vreemdelingen willen zich nu ook niet langer vreemd houden. Openlijk zeggen ze nu: “ Wij komen uit Vlaanderen en zijn hier om de aanhang van de “nieuwe leer” te onderzoeken.” “Mag ik vragen hoe uw naam is?” vraagt Graveleyn. : “Mijn naam is Jacob Jorisse, of ook wel Jacob Barselis. In Vlaanderen wordt ons leven bedreigd door het roomse gebroed. Om niet in de hand van de bloedbeulen te vallen, hebben wij naar andere gebieden gezocht. Hier in deze streek waren wij niet onbekend. Wij zijn beiden predikanten”. Nu wordt de geestdrift van de bezoekers van de herberg nog groter. Maar Jorisse maant tot voorzichtigheid. Eerst afwachten wat het smeekschrift der edelen aan Margretha uitwerkt. Jorissen en zijn metgezel zullen terug gaan naar Vlaanderen, om hun families te troosten en te vertellen van hun belevenissen. Daar is begrip voor, maar op verzoek van Imanse wordt eerst de bijeenkomst gesloten. met een korte meditatie en met een psalm ...

7. De eerste openbare preek bij Noordgouwe.

In het begin van de maand juni 1566 komt Jacob Jorisse weer terug op het eiland. Het gerucht gaat als een lopend vuurtje door stad en land. Al spoedig is de gelagkamer van Imanse veel te klein. De overheid weet het ook, maar zit tussen 2 vuren. Voorlopig kiest ze voor: scherpe stellingname op papier, maar tamelijk tolerant naar de bijeenkomsten. Ook nu komt een scherpe dreigbrief van de burgemeester. Ook Imanse wordt apart gemaand. Om geen al te grote problemen op te roepen, vergadert de te verwachten menigte in Noordgouwe. De kloosterlingen van klooster “de berg Sion” in Noordgouwe volgen alles met argusogen. De

vergaderplaats in Noordgouwe is in een stuk bos, een open plek die omgeven wordt door hoog geboomte. Het stuk grond wordt het “Blauw garen” genoemd. De boodschappers Kempe en Pieterse zijn de hele morgen druk in touw geweest om zoveel als mogelijk mensen die de nieuwe leer toegedaan zijn, te bereiken. Om ongeveer drie uur zal de dienst beginnen. Het is een bont gezelschap dat de Woorden des Levens begeert. Allerlei rangen en standen, allerhande functies en posities: oud-burgemeesters, huidige burgemeesters, de baljuw van Zierikzee, schepenen en de heer Bruinink van Wijngaarden, de rentmeester beoosten schelde. Even na drieën verschijnt Jacob Jorissen, de Vlaamse passementwever en prediker. Hij, met zijn zielevrienden, zetten zich onder de kruin van een grote eik. Naast hem is een tafeltje, waarop de Bijbel en het nieuwe psalmboek van een andere Vlaming, Petrus Datheen. Jorissen opent de bijeenkomst met een zeer indringend gebed, direct tot God en zonder Maria of welke heilige dan ook. Daarna wordt weer gezongen. Daarna volgt een krachtige preek over 1 Corinthe 10 : 14: “Daarom mijne geliefden, vlied van de afgodendienst”. De ontvangst van de preek is verschillend: naast aandachtige en ontroerde luisteraars, die met vreugde het woord horen, zijn er ook de magistraten en overheden. In hun binnenste horen zij ook de woorden en zijn het er wel mee eens. Maar tegelijkertijd zijn ze gebonden aan hun hoge ambt. De reactie van de landvoogdes zal voor hen niet meevallen. Na de prediking volgt nog een psalm. Met de Apostolische zegenwens gaat ieder zijns weegs. Alles is stil en eerbiedig verlopen.

8. Het gesprek van de jongeren na de prediking.

Na de prediking lopen de hoorders terug naar hun bestemming. De weg van “Blauw garen” mocht gebruikt worden om zo op de boerderij van Graveleyn te komen. Er gaan veel luisteraars met Jacob Jorisse mee naar binnen. Anderen praten nog na. Achterin de stoet lopen ook jonge mannen. “Als je zo’n stoet ziet, lijkt het wel of het in processie naar de kermis van Haamstede gaat”, zegt Jacob Walkier. Hij is de 20-jarige zoon van korenmolenaar Walkier, die naast Graveleyn woont.” ”Er is nogal wat verschil tussen die gruwelijke afgoderij en dit ter preke gaan”, zegt Bartholomeus Schietekatte uit Zonnemaire. En er mengt zich een derde, vurige spreker in het gesprek. “Ik moet met diepe schaamte erkennen dat ik nog dit jaar meegedaan heb aan deze God ontorende afgodendienst. Al die aanvoerders van zo’n goddeloze vertoning zullen in de gloeiende hel gestort worden.” Deze laatste blijkt een nog jonge knaap te zijn uit het rechtsgebied van Bommenede, hij heet Samuel Hocke en was op een wonderlijke manier in contact gekomen met Jacob Jorisse toen die op Schouwen was. Deze ontmoeting had in zijn ziel onrust gewekt. Onder de indruk van de nieuwe leer, maar tegelijk ook voluit rooms, had het in hem een tweespalt gewekt. Onrust en angst was over zijn ziel gekomen. Maar biechten of naar de mis gaan hadden hem geen rust gebracht. Maar , zonder dat hij besepte waarom, was hij er toe gekomen om de Heere Jezus aan te roepen . Dit gaf enige verlichting. Zijn biechtvader had hem bezworen niet naar bijeenkomsten van aanhangers van de nieuwe leer te gaan. De duivel zou hem zeker in de hel slepen. Het geestelijk gerecht zou hem op een rooster braden. Maar nu, na de versterkende preek, durft hij er openlijk voor uitkomen. De jonge Walkier neemt hier het gesprek over. Hij vertelt hoe hij als overtuigd papist de aanhangers van de nieuwe leer bespottelijk maakte. In het bijzonder de boer Graveleyn. Deze schold echter niet terug, maar vermaande met de geest der zachtmoedigheid, zodat schaamte mijn aangezicht bedekte. Voor twee jaren , vertelt de jonge Walkier, van zijn zware zielestrijd. Maar dank zij God, de uitredding kwam. Op een morgen, na een doorwaakte nacht, wierp hij zich achter in de boomgaard op de knieën. Op zijn roepen mocht verhooring plaats vinden. Het was daarna alsof een hoorbare stem hem toesprak : Ik heb verzoening voor u gevonden”. En dat woord kwam met zoveel kracht, dat hij het mocht geloven. De stem gaf hem vrede en vreugde. Diezelfde dag nog maakte hij Graveleyn

deelgenoot van zijn hartvernieuwende ommekeer. Van die tijd af is Graveleyn zijn hartsvriend gebleven.

Hoe groot is Uw goedheid eenpaar

Hen die onder Uw vleuglen haar

Te begeven gedinken!

“Looft, ja looft den Heer”, antwoordt daarop de kleinzoon van Bartholomeus Schietekatte .

Hij vertelt, hoe hij lange tijd zijn oude grootvader tegengestaan heeft en in de ban was van de pastoor. Deze poogde hem gevangen te nemen in zijn netten. En hij slaagde daarin voor een tijd. Alle gesprekken over de nieuwe leer, en de namen van degenen die erover spraken, werden trouw naar de biechtvader gebracht. Naarmate hij pausgezinder werd, veranderde zijn grootvaders houding: hij vermaande niet meer, bestrafte niet meer en bad niet meer in zijn aanwezigheid. Intussen groeit bij de kleinzoon een diepe geloofscrisis. De grootvader bemerkt zijn verschrikkelijke angst en spreekt hem dan wel aan. Maar zachtjes en vol liefde. Hij belijdt zijn zonden tegen zijn vader, maar die verwijst hem naar de Drie-enige God. Dagen en nachten van het vreselijkste lijden wisselden elkaar af. Vreselijke folteringën vlogen als bliksemstralen door zijn schuldige ziel. Na een lange innerlijke strijd, die ook naar buiten toe merkbaar was, maakt de grootvader ruimte en wijst hem op de vergevende genade van God de Vader. Als één van de vrienden Johannes 10 leest, gaat het licht in zijn ziel op. In de preek van Jorisse hoorde hij verklaren wat hij persoonlijk mocht ondervinden. Ook de twee jongelingen uit Noordgouwe vertellen iets van hun zielstoestand en voelen zich bevrijd van de scherpe en felle pastoor van Noordgouwe. Daarna nemen velen afscheid van Graveleyn en Jorisse.

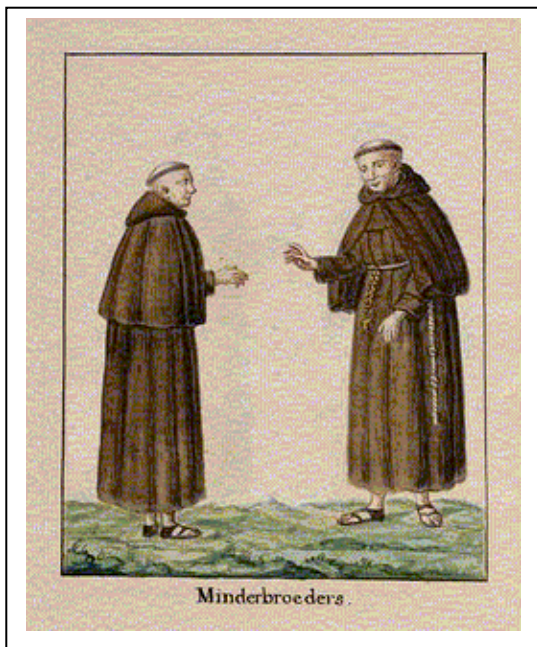
Intussen is het schemerdonker geworden. In het westen hangt een donkere lucht. Drie vreemdelingen blijven dralen, ook als alle anderen weg zijn. Zonder twijfel zullen dat verspieters zijn van de roomse geestelijkheid. De drie jonge belijders gaan eerst een stukje voort op de weg, maar bij de molen keren ze. Daar overleggen ze hoe te handelen. Langs de weg groeit een dichte doornheg, gescheiden van de weg door een ondiepe greppel. De jonge molenaar en Cornelis Gillessen nemen het op zich om op wacht te gaan staan. Op de boerderij zullen de kaarsen gedoofd worden, zodat het lijkt of alle gasten huiswaarts zijn gegaan. De wachten achter de doornheg horen inderdaad de roomse verspieters. “Konden we die boel maar in brand krijgen, dan zouden wij ze verbranden als muizen!” “Dan zouden ze misschien hun zielen nog redden van de gloeiende hel. Ze hangen als klitten aan elkaar”. “Het is een vreselijke kettertroep.” horen ze de pastoor van Noordgouwe zeggen. Hoe durven ze. Ze weten toch van de scherpe plakaten?” “Ja, maar ze worden gesteund door de groten en de rijken, die hier hun landhuizen hebben. Misschien zijn ze ook wel beschermd door de magistraat van Zierikzee. Hebben jullie niet gezien dat de burgemeesters en vele schepenen er vanmiddag ook waren? En hoe ze luisterden?” De wachers lopen nu al in het donker. De verspieters worden steeds feller in hun aantijgingen. Ze hopen op strenge straffen voor de kettters. En zeker voor de bewoners van de landhuizen, zoals Graveleyn. Dan is de buit ook nog voldoende waard!! “Ik word het wachten zat, en als ik kijk naar het huis, dan denk ik dat ze allemaal weg zijn.” “Ook voor ons is het tijd. Ga met mij om nog een pul bier te drinken.”

Ook de wachters komen terug en doen verslag van wat ze hoorden. Voor de late bezoekers is het verstandiger om niet de directe verbinding naar huis te nemen, maar via andere wegen te gaan.

9. Hoe twee monniken de herberg van Imanse bezochten en verlieten.

Gehaast lopen drie mannen op de poort af. Nog even en de poort zal voor het nachtelijk uur gesloten worden. De mannen hebben de preek bezocht. Het zijn de “prekebodens” Kempe en Couwenberg Pieterse, met Geleyn Willemsen. In de wetenschap dat het gevaarlijk is als ze allen tegelijk aankomen in de stad. Abel Imanse is er niet bij, maar die zou zeker verdacht worden. Hoe dichterbij de mannen bij de poort komen, hoe meer geestelijken ze zien. Vlak bij de poort blijven ze staan, alsof ze op iemand wachten. En dat is ook zo. Vader Imanse is nog steeds niet terug. Of hebben ze hem gemist? De zoon van Imanse geeft weinig reactie op de vragen van de kloosterbroeder. Dan stelt hij ze, bedrieglijk lief, aan een kleindochter, dezelfde vragen. Als daarop geen antwoord van het meisje komt, uit de monnik bedreigingen. In deze sfeer stapt Geleyn Willemsen binnen. Hij is nog vol van de dienst van Jorisse. Hij richt zich ook tot de monniken, die achter hun bier zitten. “Jullie zijn dienaars van God, om Zijn dierbaar woord te verbreiden onder het volk”. Hij spreekt nodigende en ernstige woorden over de Wederkomst en de genadetijd en over het geduld van God, maar ook over het verderfelijke van het pausdom. Geleyn spreekt vooral de monniken aan, die weliswaar geen woord zeiden. Ze vertrekken, zonder te spreken, maar in hun ogen blinken tranen...

10. Waarom Imanse zo laat terugkeerde.

“Mijn heer! Bent u Abel Imanse?” “Jazeker. Wat is er aan de hand?” “Ik ben een knecht van het landhuis daarginds. Mijn baas vraagt u beleefd om even met hem hier binnen te komen.” Onwetend wat hem nu zal overkomen volgt hij zijn begeleider. Die opent een deur en daarmee staat hij in een grote hoge kamer, die vol zit met bekende en onbekende personen. Maar allemaal personen met een zekere voornaamheid. En ook heren van de burgerlijke macht. Zo herkent hij Goesman, de baljuw van Zierikzee, en ook Bruininck, en de

burgemeesters en de schepenen. De schrik slaat toe bij Abel. Hij voelt zich al gauw de minste, maar zeker nu er in de stad zoveel spanningen leven. Ze zullen hem ter verantwoording roepen. Misschien gevangen nemen...? Als aan de grond genageld staat Abel daar. De burgemeester spreekt hem vriendelijk toe: “Bent u degene geweest die het geregeld heeft dat die Jacob Jorisse hier vanuit Vlaanderen in Schouwen komt preken?” “Nee, heer burgemeester. Hij is uit zichzelf hier gekomen om de woorden des eeuwigen levens te verkondigen”. Opdat moment schreeuwt één van de schepenen de zaal in: “Wat? Woorden van eeuwig leven? Ketterij is het, niets dan vervloekte ketterij. Ik heb het nu zelf gehoord! En jullie allemaal hebben het gehoord. Tegen deze vervloekte leer moet opgetreden worden, liefst zo grondig mogelijk en zo spoedig mogelijk. Zo niet, dan zal ik van mijn recht als schepen gebruik maken. Zoals het nu gaat, is er voor een eerlijk en goed katholiek in onze stad niet meer te leven. Gelukkig weet burgemeester Claessen de zaak tot bedaren te brengen, door te zeggen dat de preek niet gehouden is op het grondgebied van Zierikzee. En dus niet onder jurisdictie van de stad ligt. Dit kan echter de instemming niet hebben van de boze schepenen. “Een mooie vertoning,” schreeuwt hij uit. “Een smoes om er van af te komen. Onze moederkerk gaat te gronde en wij zien het door onze vingers en zeggen: “Het gaat ons niet aan, ’t is bij de burenen. Enkele weken geleden zijn wij ook al door uw toegevendheid om de tuin geleid. Laten we het gaan, dan zal het geen maand meer duren of in onze stad wordt dezelfde gruwelijkheid gehoord. Ik geloof, dat u met uw hele aanhang aangespoord hebt omdat de ketterse gedachten stiekem ook de uwe zijn. Ik zal mijn recht als schepen doen gelden, bij de bisschop, de landvoogdes en bij de koning! Plakkaten bekendmaken en er niet naar handelen. Schande, schande. Als jullie geen maatregelen nemen, dan zullen wij de hele ketterse boel bij de koning aanklagen. Wij groeten u. Kiest u zelf maar. Goedenavond”. En dan rijden ze spoorlags naar Zierikzee. Na het brute vertrek van de twee schouten kwam het gesprek weer op gang. Velen waren ontdaan, maar men weet niet goed hoe nu verder te gaan. Naar de landvoogdes moet het bericht gaan van de prediking. Ook omdat het al zo laat is, is het beter de vergadering te beëindigen. Maar om 7.00 uur van de volgende dag zullen ze weer bijeenkomen. De raadsliden hebben dan de tijd om zich te beraden. In de loop van de dag zullen de burgemeesters en de schepenen dan een besluit nemen. Bij de burgemeesters leeft vertrouwen. Als de vergadering gesloten wordt, en ieder zijns wegs gaat, wordt niet afgesloten met een dankgebed. Abel heeft daar last van, maar durft de hoge heren niets voorschrijven. Op de terugweg vraagt burgemeester Herman Claessen of Abel met hem in de koets mee terug wil rijden. Tijdens de rit voeren de burgemeester en een schout een gesprek over de kansen van de nieuwe leer. Nadat ze de gesloten Nobelpoort met behulp van een welwillende poortwachter gepasseerd zijn, gaan ze te voet verder.

Abel haast zich huiswaarts, In de gelagkamer treft hij nog verscheidene mensen die nog wat napraten. Geleyn Willemsen vertelt ook over twee monniken , die toen hij de gelagkamer binnenging, er al zaten, Maar hij mocht onvoorwaardelijk geloven dat ze geraakt waren door

de preek. Het is ook wel duidelijk, dat er onder de notabelen een behoefte leeft om meer van de nieuwe leer te weten. Anderzijds blijven er de plakkatens en de eisen van de koning. Tussen die mogelijkheden ligt een moeilijk keuzemoment. Een zaak van gebed. En zo wordt toch nog de avond met een toepasselijke psalm gesloten.

11. De problemen van de regering van Zierikzee.

Nog voor zevenen is een groot deel van de regering van de stad en de overige voorname stedelingen in het huis van burgemeester Herman Claessen bijeen. Velen hadden een woelige nacht gehad. Het probleem was wel helder: moeten we openhartig zijn naar de landvoogdes of moeten we de zaak blauw-blauw laten? Een deel van de beantwoording van die vraag is al klaar: als de twee tegenstanders van de schepenen gebruik gemaakt hebben van hun schepenrecht, dan is het wel duidelijk: de landvoogdes moet direct in kennis gesteld worden. De heer Bruininck van Wijngaerden was voorstander van openheid naar Margaretha. De bestuurders hebben elke 3 maanden plakkatens gehad, die duidelijk waren. Daar hebben wij ons naar te schikken. Er is al eerder een bloedbad geweest. Dat mag ons geen tweede keer overkomen. De burgemeesters zijn wel bereid om te blijven waarschuwen tegen het “preeklopen”, maar uiteindelijk daaraan geen rechtsgevolgen te verbinden. Ze zullen wel de landvoogdes in kennis stellen. Bij het napraten blijkt wel, dat het voor velen niet nodig geacht werd om Margaretha in kennis te stellen. Zij waren het van harte eens met de inhoud van de prediking. Maar de omstandigheden lieten niet toe anders te handelen. De burgemeester die gisteren op de karos Abel Imanse had laten meereizen, spreekt zeer lovend over hem, en schetst hem als een man die het evangelie zeer is toegedaan.

12. Het besluit in het stadhuis.

In de grote vergaderzaal van het oude, statige stadhuis staat alles gereed voor de bijeenkomst van de leden van de regering van Zierikzee. Iedere groep heeft zijn plaats daarin: burgemeesters, schepenen, schout, baljuw en secretaris, rentmeester en pensionaris en vierentwintig raden. In totaal staan voor een zeventig mannen deftige en sierlijke stoelen gereed. Zo wordt gesproken, en zo worden de grootste belangen van Stad en lande behartigd. Ook nu gaat het over wezenlijke en grote belangen. Vijfenvertig jaar van gewelddadige gewetensdwang ligt achter de bewoners. Er is ook op Schouwen onschuldig martelaarsbloed gevloeid. Hoe zal dat in deze raadsvergadering voorkomen worden? Na het plechtig uitspreken van het ambtsgebed door de secretaris begint de burgemeester Claessen met een overzicht van de feiten: hoe de Lutherse leer en de “nieuwe leer” voor verontrusting gezorgd hebben en hoe vanuit de landsregering aangedrongen en aangemoedigd werd om op harde wijze van deze ketterij verlost te mogen worden. Midden in het betoog van de burgemeester wordt er geschreeuwd: “Waarom die omhaal en die inleiding? Zeg het maar eenvoudig: de kettens zijn gisteren in Noordgouwe ter kerke geweest en dat moet uit zijn!” Uiteraard is dat één van de twee vijandige schepenen. Gedurende de gehele toespraak van de burgemeester wordt hij ruw door hen onderbroken. Hoewel de burgemeester geduldig en lankmoedig is, raakt hij wel steeds geïrriteerder. Uiteindelijk wordt hem het zwijgen opgelegd als het niet zijn beurt is om te spreken. De vergadering draait eigenlijk over deze zaak: konden de

magistraten vroeger volstaan met de mededeling dat er geen besmetting met enige ketterij was, thans weet ieder dat de ketterse leer bij allen bekend is en door velen gevolgd wordt. De twee schepenen blijven sterk oppositie voeren en pleiten voor een harde aanpak. Weliswaar zijn ze zelf ook bij de preek geweest, maar dat was om te zien wie er waren. “U kent ze ook allen, burgemeester. En u hebt gisteren vervoer geboden aan Abel Imanse, die hier ter stede een grote plaats heeft onder de ketters. U heult met hen. Uw broer, de secretaris Job Claes, brieft alles wat de ketters aangaat, verder. Ook uit onze vergaderingen!”. “Dit is een grove onwaarheid en een zware belediging”, zegt de secretaris. “U, schepenen, hebt met de kloosterbroeders afgesproken om andermaal in onze goede stad het geestelijk gerecht te laten branden.”. De burgemeester acht het tijdstip gekomen om een voorstel ter tafel te brengen. Zowel de burgemeesters als de rentmeester zullen duidelijk en onomwonden aan de landvoogdes te kennen geven dat in hun rechtsgebied de nieuwe leer gepredikt wordt. Slechts twee stemmen gaan niet akkoord.

13. Onderwijs aan twee teruggekeerde monniken.

In de vroege maandagmorgen van de dag die op de “preek” volgt, houdt deze nog veel mensen bezig. Vroeg is Abel Imanse, die in zijn werkruimte en verbreidt met psalmen Gods eer. Even later treedt de huisvriend, Geleyn Willemsen, binnen. Het duurt niet lang of Kempe en Couwenburgh Pieterse voegen zich bij hen. Kempe spreekt tegenover alle leden van het huis van Imanse een stichtelijke morgenoverdenkking. Na zingen van een psalm gaat haastig de voordeur van de gelagkamer open en komen schichtig twee monniken binnen. Imanse kent hen goed en benadert ze vriendelijk, maar ook wel een beetje spottend: “U bent zo vroeg, heren. Soms al zo begerig om ketters te worden?”. “Wij zijn gekomen om vergiffenis te vragen voor de beledigingen, die wij gisteravond het gezin hebben aangedaan”. Imanse is ook bij hen bekend als een oprecht en betrouwbaar man. Dat is ook de reden waarom ze hem weleens in het verborgene willen spreken. Imanse brengt hen naar het verborgen bidvertrek”. Hier spreken de monniken vrijuit hoe zij vrezend voor eeuwig verloren te gaan en in het besef veel gezondigd te hebben. Vader Imanse wijst hun openhartig de weg naar het enige offer van Christus, zonder al de roomse gewoonten en gebruiken. Een vrije toegang! Hoewel dit diepe indruk maakt, blijft de angst en onzekerheid. Hoe kan de genade van Christus- alleen gestalte krijgen in hun klooster? Imanse begrijpt hun overwegingen, maar legt er de nadruk op om te kiezen tussen eeuwig wel en eeuwig wee. Maar de monniken zitten nog vast aan hun kloostergodsdienst. Imanse legt hun nu in gloedvolle bewoordingen de kern van het Evangelie uit. De monniken vertellen dat bij het klooster precies bekend is wie de preek bezocht hebben. Dat moet voor beiden een aansporing zijn om in de ruimte van de nieuwe leer te leven. Evenwel wijst Imanse er op om niet teveel te wagen. Daar is het nog Gods tijd niet voor. Hierna moeten de kloosterbroeders terug naar hun klooster, anders zou er verdenking op de broeders vallen. Geleyn Willemsen is verwonderd, dat er in zo’n korte tijd, zoveel mensen levend gemaakt zijn en ingewonnen voor de nieuwe leer. Deze morgenontmoeting was zo verfrissend voor het geloof, dat de thans aanwezigen besluiten de volgende woensdag een zelfde soort bijeenkomst te hebben in Dreischor.

14. De Heere spreekt in het onweer.

De nieuwe leer heeft ook in Dreischor en omgeving haar aanhangers. Er zullen er woensdag velen komen. De grootste voorstander daar is Jacob van Beloofs. De eigenaar van een grote bouwhoeve stelt zijn grond ter beschikking om de bijeenkomst te houden. Dat was ook wel belangrijk, daar de bouwhoeve buiten het dorp ligt. Van heinde en ver, maar over verschillende paden en wegen komen ze aan. Zo wordt voorkomen dat de bezoekers teveel blootgesteld worden aan de blikken van monniken, hoewel die overigens toch de plaats van

vergadering wel wisten. Men zou ook in de gewone werkkleding komen, ook om zo min mogelijk opvallend aanwezig te zijn. Zeer vroegtijdig zijn de vrienden uit Zierikzee al naar de bouwhoeve van Graveleyn gegaan, te weten Geleyn Willemsen, Abel Imanse, Couwenburgh Pieterse, Jan Kempe, mr. Kasper Janse en Adriaen Lenaertse. Dat was met de bedoeling om eerst nog uitvoerig met de geliefde leraar Jorisse te spreken over de voortgang van de nieuwe leer. Vroeg in de ochtend wandelt het gezelschap richting Dreischor. Het is al vroeg warm, en een uitbundig mooie zomermorgen. De vreugde om het mooie weer slaat helaas al snel om. Vanuit het zuidwesten nadert een dreigende onweersbui. Hert duurt niet lang of de bliksemslagen ratelen door de lucht. Het is de aanleiding voor een gesprek over de Wetgeving op de Sinaï, en voor Abel Imanse om Psalm 97 te zingen. Bij de opgang van de dijk van Gooikens-Nieuwland staat een huisje, waar enige grasmaaiers haastig naar toe rennen en waar ze bijna gelijktijdig met onze vrienden aankomen om te schuilen. De maaiers nodigen de vrienden binnen "Schuilt hier wat onder dit dak. U zult doornat regenen en bovendien: bid een vader-ons met ons opdat de donder ons niet beschadige. De heilige Levinus bescherm ons allen". "Het schijnt", zei Jan Kempe "dat de vrienden die ons geroepen hebben bang zijn voor dit weer". "Ja," zegt een der maaiers, "Wie zou dat niet? Zouden wij niet vrezen? O, Moeder Maria, help ons toch!". Kempe houdt hun voor hoe wij ons voor God zullen verootmoedigen, daar hij de rechter is van het gans heelal. "Ja, ja," zegt een maaier, "Christus kennen wij wel, wij kennen ook de gebenedijde Moeder Gods en vele der heiligen. Wij gaan elke zondag ter misse en vergeten geen heilige dagen. En als ik vloek, biecht ik alles op". Terwijl zij spreken, slaat hij kruis op kruis. Eén van de maaiers spreekt hem aan en beschuldigt zijn houding, waarmee hij probeert in het reine voor God te komen: biecht en aflaat, werkheiligheid en minachting van de Allerhoogste. Beseft hij wel dat één pijl, afgeschoten in Zijn toorn, hem ogenblikkelijk kan doen neerzinken in de "gloeiende hel". Er blijft verschil van mening tussen de mannen in het huisje. Vader Imanse geeft het sein om verder te gaan. Aan het eind blijkt de huisvader van dit "schuilhuis" ook een aanhanger van de nieuwe leer te zijn. Met de aanbeveling Godes trekken ze verder.

15. De keuze van opzieners voor de gemeenten.

De tocht naar Dreischor wordt gemaakt als een heerlijke zomerwandeling. Om voorzichtige redenen besluit men, als men de dwarsweg door Gooikens-Nieuwland is doorgedaan tot aan de dijk van de St. Joostpolder, zich te verdelen en in drie richtingen naar de bouwhoeve van Graveleyn te begeven. Deze voorzorg is om geen argwaan te geven aan hier in de omtrek gevestigde kloosterlingen. Omstreeks zeven uur in morgen worden ze daar door broeder Graveleyn en de veelgeliefde prediker Jorisse hartelijk ontvangen. De jonge molenaar Walkier is ook aanwezig en vertelt van zijn scherpe woordenwisseling gisteren met de pastoor van Noordgouwe. Een confrontatie, die door de pastoor beëindigd wordt met de kreten: "Ik zal u wel krijgen, ketter. Ik zal u wel krijgen!" Dergelijke confrontaties sterken de broeders in de gedachte dat eigenlijk het moment aangebroken is om door te breken. De regering der stad heeft kennis genomen van de preek. We zullen nog lang op een reactie van de landvoogdes moeten wachten. Laten we nu naar buiten treden. Jorisse meent echter dat het wijzer is te wachten. In de kring van de bekende vrienden wil hij in die tussentijd het woord bedienen. Hij wil ook op korte termijn zijn vrouw uit Vlaanderen halen en zich een woning verschaffen in Zierikzee. Voor dit moment gaan de broeders naar de hoeve van Jacob Belooy, waar de dankbaarheid en vreugde, ook vanwege de aanwezigheid van Jorisse, groot is. Na de meditatie en het gesprek over de psalm 133 wordt het avondmaal gehouden onder de twee tekenen van brood en wijn. Er wordt ook aangenomen, dat er zoveel mogelijk in het geheim, voortdurend samenkomstengehouden zullen worden. Men regelde dat voor Dreischor, Zonnemaire, Bommenede, Noordgouwe en Zierikzee. Voor Nieuwerkerk en Kerkwerpe waren geen personen bekwaam genoeg om hoofd van een vergadering te zijn en

leiding te geven. Voor Brouwershaven was er slechts één en van de overige plaatsen van de eilanden Schouwen of Duiveland is niemand ter vergadering verschenen. Verder wordt besloten om op 21 juli opnieuw een preek in 't openbaar te houden. De vergadering van vandaag is ongestoord verlopen. Men mag aannemen dat nu de nieuwe leer op het eiland gevestigd is. Na enige jaren krijgen de genoemde plaatsen alle hun eigen herder en leraar. Het langst duurde het voor Dreischor, dat nog lang sporen van het roomse geloof overhoudt. Jacob Jorissen heeft veel bijgedragen aan de uitbreiding van de Hervormde Godsdienst ook in de jaren, toen hij door hertog Alva uit Zierikzee is gebannen en zich in het land van Schouwen schuil gehouden heeft, maar ook zo de vrienden der nieuwe leer heeft versterkt, meestal bij nachtelijke samenkomsten, waar hij soms in de stilste geheimhouding de sacramenten der kerk bediende.

16. Geen blijde tijding.

Echter onder de werkmensen en voorname boeren heerst een stemming van voorzichtig optimisme. Dat is begrijpelijk, aangezien veel van de vergaderplaats nog hebben moeten wachten tot ze een regulier predikant ontvingen. Het plakkaat van Margaretha is onverbiddelijk.

(Hier eindigt de hertaling van het eerste deel van "De Vlaamse passementwever". Deel twee volgt)